

Muzejní

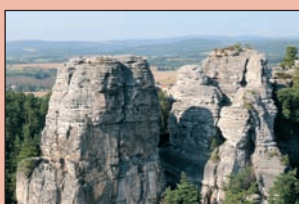
Číslo I.
Ročník 2012
zdarma

čtvrtletník

Vydává: Muzeum Českého ráje, Skálava 71, 511 01 Turnov, www.muzeum-turnov.cz, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz

Výstava o historii horolezectví

Podrobnosti o výstavě
a jedné výzvě čtete na str. 2

Století tiskárny

Stoleté jubileum tiskárny
Müller a spol. - více na str. 5

Ohlédnutí za opravou domu U Bažanta

O opravě domu, který je
součástí muzea, na str. 6

Ohlédnutí a pozvánky

Pozvánky na zimní a jarní
výstavy a akce najdete na
str. 8

CO NOVÉHO POD ZEMÍ? VÝSTAVA O MINULOSTI PLANETY ZEMĚ

Výstava „Co nového pod zemí?“, která bude zahájena 9. února v galerii muzea, přibližuje minulost planety Země na vzorcích, které jsou často unikáty. Uvidíte například nejstarší mnohobuněčné organismy na světě, nálezy z druhohor ze Solnhofenu, dinosauří kost nebo zkamenělého potápníka ze Severní Ameriky. Také Čechy jsou místem, odkud pochází řada unikátních nálezů. K nim patří lopatáč, krejcarový rak nebo metlák. To jsou lidová jména, která trilobitům dávali skalníci Joachima Barranda. Zajímavým způsobem je dokumentují nejen nálezy, ale i fotografie a kresby Radka Šaríče. Důležitá svědectví o dávném životě u nás přinášejí také stopy čtyřnohých obratlovců tzv. tetrapo-

dů. Paleontologové těmto stopám říkají ichnofosilie. Ichno znamená v řečtině stopa. Ichnofosilie však představují nejen šlápoty, které zvířata zanechala v písku nebo bahně na březích jezer nebo dnech

moří, ale patří k nim i různá doupatá, kousance a vrtby. Význam této vědní disciplíny je obrovský. Jeden trilobit po sobě zanechal nanejvýš jedno tělo či několik svlečených

Pokračování na str. 2

MEZINÁRODNÍ VÝTVARNÝ SALON

Dětský výtvarný salon má dlouhou tradici, vycházející ze spolupráce muzeí v Turnově a v polském Jaworu. Soutěž vznikla v Jaworu a později se rozvinula v mezinárodní přehlídku. V dnešní době se jí účastní na 400 dětí z obou stran hranice ve čtyřech věkových kategoriích, od dětí z mateřských škol až po středoškoláky do 18 let. Po mnoha ročnících, které byly svázány určitým tématem, se v posledních letech stal Salon opravdovou přehlídkou nejlepších prací za uplynulý rok. Přehlídka rozkvetla do krásy pestrostí témat a technik a stala se více inspirativní nejen pro samotné tvůrce, ale také pro jejich pedagogy. Každoročně jsou udíleny ceny za nejlepší práce v jednotlivých kategoriích na slavnostní vernisáži výstavy v polském Jaworu. Ta poslední proběhla v listopadu roku 2011.

Pokračování na str. 5

MASOPUST DRŽÍME!

V sobotu 11. února 2012 se bude konat na Dlaskově statku v Dolánkách masopustní veselice. Kulturní program a představení masek zahájíme v odpoledních hodinách, následovat bude masopustní občůzka.

V tradičním průvodu budete moci spatřit medvěďáře, Bakuse, bábu s nůši, holiče a řadu dalších tradičních maškar. Mimo občůzky nebude chybět domácí zabíjačka, vepřové hody, smažené koblihy, muzika a dobrá nálada. Srdečně vás zveme k dobré zábavě, a pokud přijдете v maskách, bude ještě veselji!

-vj-

Cukr, med a čokoláda

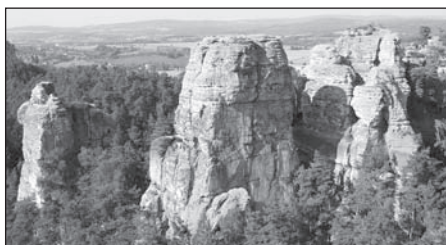

Ještě do 29. ledna můžete v galerii muzea navštívit původně vánoční výstavu o sladkostech na našich stolech. Někteří z nás sice možná po vánočním hodování urputně drží diety ve snaze vrátit se zpět na svou původní váhu, ale jak se už mnohokrát potvrdilo, vydrží toto snažení jen krátce. Pokud vás opustí dostatečně brzy, stihnete ještě shlédnout informace o výrobě cukru, medu a především čokolády. Uvidíte staré čokoládové reklamy, obaly na čokoládu, které mnozí z nás ještě pamatují, seznámíte se s druhy čokolády, s druhy medu a cukru, inspirovate se výrobky, které z uvedených surovin tvoří profesionálové. A nebojte! Takový útok na štíhlou linii, jaký zažili návštěvníci vernisáže v listopadu nebo účastníci čokoládových dílen pod vedením naší lektorky, ten už vám hrozit nebude! *(Na snímku je čokoládová fontána.)* -ak-

Výstava o historii horolezectví

Na květen připravujeme zahájení sezonní výstavy o horolezectví v Českém ráji, která se poprvé v historii muzea pokusí o souhrnné zmapování tohoto regionálního fenoménu od jeho počátků na konci 19. století až do současnosti. Jak jsme vás již informovali, muzeum plánuje zřízení trvalé horolezecké expozice, pokud se podaří vyřešit majetkové a finanční záležitosti (viz Muzejní čtvrtletník 3/2011). Tato expozice by měla vzniknout v budově vedle muzea ve Skálově ulici, kde dnes sídlí městský úřad. Letošní výstava by tak měla být první vějíčkou, která nám i veřejnosti ukáže, zda je představa pozdější rozsáhlejší stálé expozice reálná. Na výstavě spolupracujeme s místními horolezci a pamětníky, pokud mezi ně patříte i vy nebo vaši známí a ještě jsme vás nekontaktovali, prosím, ozvěte se nám!

Alžběta Kulíšková

SVATEBNÍ VÝSTAVA NA STATKU

Výstava „Už mou milou do kostela vedou“, kterou chystáme na rok 2012, přiblíží návštěvníkům tradiční obyčaje a obřady, které se konaly při námluvách, ohláškách, zvaní na svatbu, chystání výbavy, rozlučce a vlastní svatbě. Výstava popíše obyčaje, které jsou dnes již téměř zapomenuté. Vráti se do období konce 19. století a přiblíží návštěvníkům obřadnost aktu, který byl pro život lidí na vesnici závazující a rozhodný. Z hlediska tradiční obřadnosti vystupují do popředí oddávky, čepení nevěsty, satební hostina a výprava nevěsty z domu, které vyjadřují přijetí manželů do obce. Výstava naváže na expozici „Narození, svatba, smrt“ z roku 2007, která u návštěvníků Dlaskova statku vzbudila velký ohlas, a ještě více rozvine problematiku satebních obřadů a obyčejů.

V posledních letech se objevuje čím dál více párů, které chtějí svou svatbu uspořádat právě na Dlaskově statku. Sateb už zde proběhlo několik a doufáme, že i letošní satební hosty bude zajímat, jak mohla svatba

proběhnout v minulosti. Výstavu zahájíme s novou návštěvní sezónou, a to při velikonoční sobotě 7. dubna.

Vladimíra Jakoubčová

Nevěsta na obrázku Karla Svolinského.

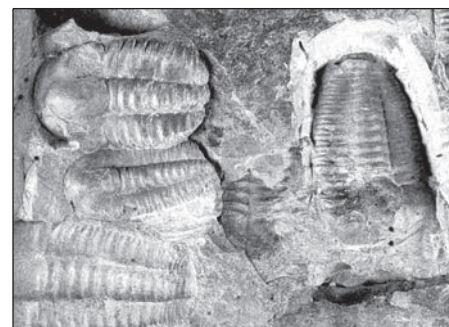
CO NOVÉHO POD ZEMÍ?

Dokončení ze str. 1

krunýřů, ale vytvořil stovky metrů stop. A tato malá zvířátka také často vytvářela pozoruhodné stavby, které se v horninách zachovaly jako zajímavé obrazce. Stopy po lezení trilobitů nebo po činnosti červů a raků, kteří žili na dně křídového moře v Čechách, přináší nenahraditelné informace o jejich životě. Ichnofosilie jsou mnohem běžnější než klasické zkameněliny a někdy jsou jediným důkazem existence života. Dalším zajímavým tématem jsou tafonomická okna, tedy místa s unikátním způsobem zachování různých zkamenělin nebo jejich částí. Vedle světových lokalit jsou prezentovány české unikátní lokality Jince, Bechleovice a Chrtínky. Paleontologie jako věda, která studuje zkamenělý život, má co

nabídnout. Výstava pochází z autorské dílny Vodních zdrojů Chrudim, spol. s r.o., které ji do Turnova zapůjčily a v galerii muzea ji můžete vidět do 29. dubna.

Tomáš Řídkošil

NOVÁ EXPOZICE V KAMENÁŘSKÉM DOMĚ

V průběhu prvních měsíců roku bude dokončena a v Kamenářském domě instalována nová expozice z díla rodiny Scheybalových. Jistě víte, že jsme do muzea v roce 2010 získali jejich rozsáhlou pozůstalost a postupně ji zpracováváme. Jednou z prvních prezentací této pozůstalosti byla expozice v prvním patře Kamenářského domu, nazvaná Český ráj Josefa Václava Scheybala. Zanedlouho bude nahrazena novou expozicí, která představí bohatou publikační činnost Scheybalových, seznámí návštěvníky se strukturou a rozsahem samotné pozůstalosti, ale především bude soustředěna na představení typických řemesel regionu - kamenářství (tj. zpracování drahých kamenů) a sklářství tak, jak je studovali a prezentovali manželé Jana a Josef Václav Scheybalovi. Především sklářství bylo v centru jejich zájmu a odborné informace tak budou doplněny řadou výstižných kreseb a obrázků Josefa Václava. Expo-

zice bude v Kamenářském domě přístupná nejméně po dobu jednoho roku.

Alžběta Kulíšková

EVROPSKÁ SPOLUPRÁCE V OBLASTI ŠPERKAŘSTVÍ

V letech 2008-2010 jsme se s Jaroslavem Prášilem, jako zástupci šperkařské školy a muzea, zúčastnili projektu vyhlášeného Remeslnou komorou v Koblenzi na téma Dokumentace tradičních zlatnických technik a jejich využití v památkové péči. Tento projekt byl financován ze vzdělávacího programu Leonardo da Vinci, vyhlášeného Evropskou unií. Řemeslné komory (Handwerkskammer) hrají v německém, tzv. duálním vzdělávacím systému důležitou roli. Tak jako v minulých staletích se mládež učí řemeslu po většinu roku přímo v řemeslnických dílnách a firmách, a právě v Řemeslných komorách si během několikátýdenních kurzů doplňují teoretické i praktické znalosti. Mezi německými komorami se právě ta v Koblenzi nejvíce orientuje na vzdělávání v oborech, které se uplatňují v památkové obnově a péči. Najdete tam proto kromě obvyklých tříd elektrikářů, instalatérů či automechaniků také tesaře, truhláře, zedníky, štukatéry a kameníky, kteří se učí starým technikám a technologiím. Evropský vzdělávací program Leonardo da Vinci podporuje kromě samotného výukového procesu také mezinárodní výměnu informací a kontakty. Handwerkskammer

Koblenz, která by ráda zahájila vzdělávání také v kovozpracovatelských oborech - mj. zlatnictví a stříbrnictví, proto oslovila vzdělávací a kulturní subjekty, které se zabývají zpracováním drahých kovů a jejich dějinami, s nabídkou účasti na vývoji nových učebních programů využitelných pro přípravu zlatníků a stříbrníků pro oblast památkové péče. Naším příspěvkem bylo vytvoření CD o restaurování granátových šperků, maďarští kolegové zpracovali materiál o technikách a restaurování emailu, litevští spolu s německými provedli zajímavý výzkum korozních vlivů různých povrchových úprav

na předměty ze slitin mědi, které se ve starém uměleckém řemesle nejčastěji používaly (bronz, mosaz, tombak). Naše práce pak byly vyhodnoceny jako nejlepší didaktický materiál, který v daném období v rámci všech Řemeslných komor Porýní-Vestfálska vznikl. Se schválením pokračování našeho projektu v letech 2011-2013 proto nebyl problém. Kromě koordinátora HWK Koblenz a uvedených českých subjektů se do nového běhu zapojila většina předešlých partnerů, a sice Goldschmiede und Kunstwerkstätte der Schönstatter Marienbrüder (Vallendar, Německo), Restaurátorské centrum Lie-

tuos dailes muziejus (Vilnius, Litva), Kos Károly Müveszeti Szakepöz Iskola (Debrecen-Maďarsko) a nově také Institut du Grenat (Perpignan, Francie). Při úvodním setkání 3. – 4. října 2011 v Koblenzi byly stanoveny úkoly, z nichž pro turnovskou VOŠ bude hlavním tématem výzkum technologií zpracování bronzu archeologických nálezů a vypracování metodiky jejich restaurování jako didaktický podklad k zavedení nového oboru restaurování archeologických kovů na VOŠ Turnov. Ve spolupráci s Restaurátorským centrem ve Vilniusu se bude posluchač VOŠ Jiří Kmošek zabývat také metodami konzervace a restaurování jantaru, jímž se naši litevští kolegové dlouhodobě věnují. Muzeum Českého ráje pak se studenty VOŠ uskuteční průzkum historické školní sbírky šperků, na jehož základě budou vybroušeny a doplněny chybějící kameny. MČR a Institut du Grenat uspořádají výměnnou výstavu, která přinese zajímavé srovnání výtvarného a technického vývoje českého granátového šperku s tradičním katalánským šperkem s granáty, přesněji almandiny, z oblasti jižních Pyrenejí.

Miroslav Cogan

Na fotografii zcela vlevo stojí čeští účastníci – Miroslav Cogan, Jiří Kmošek a Jaroslav Prášil.

NEČEKANÝ OBJEV VESNICE Z RANÉHO STŘEDOVĚKU

V rámci stavebních příprav pro novou rozvodnu společnosti ČEZ Distribuce, a.s., probíhal od května do června v Přepěřích v části „Vlkovsko“ archeologický výzkum. Bylo zde odkryto 235 zahloubených objektů, které můžeme interpretovat jako pozůstatky raně středověké osady. Na zkoumané ploše se nám podařilo rekonstruovat osm půdorysů nadzemních konstrukcí. Jde zřejmě o stavby drážkové konstrukce nebo s vyplétanou a mazanici omazanou stěnou. Šířky se pohybují od 4 do 8 m, délky od 4 m po 11 m. U staveb převažuje orientace S – J až SV – JZ. Tři konstrukce se nám podařilo dokonce datovat pomocí radiokarbonových dat do časového intervalu 678 – 880 n. l.

S touto datací ostatně korespondují i ojedinělé nálezy zlomků keramiky, získané z kulturní vrstvy. Nemůžeme vyloučit, že jsme radiokarbonovými daty nepostihli pozůstatky po osídlení mladšího pravěku, protože se v kulturní vrstvě objevily i zlomky keramiky lidu

popelnicových polí. Z výplní kůlových i sloupových jam byly odebrány vzorky výplní, které poskytly materiál pro paleobotanika RNDr. Jana Nováka, Ph.D. Podle analýzy uhlíků je zřejmé, že hlavním stavebním materiálem byla jedle bělokorá. Zastoupení ostatních dřevin víceméně koresponduje se stavem vegetace v okolí raně středověkého sídliště Turnov – Maškovy zahrady. Další lokalitou s velmi obdobnou

skladbou dřevin je sídliště datované do 4. stol. n. l. Vedle jedle bělokoré má v analyzovaných souborech početné zastoupení dub, borovice lesní a habr. Z dalších dřevin zde byly přítomny bříza, buk, liska, jasan, smrk a topol nebo vrba. Lípa a javor se vyskytly spíše ojediněle.

Výše zmíněné lokality pokrývají časový úsek 500 let od 4. do 9. století. Z klimatického hlediska jde o zlomové období, kdy doznívá tep-

lá perioda doby římské a naopak se dostavuje zhoršené klima raného středověku. V Alpách od počátku 5. až do poloviny 8. století postoupily ledovce, což je zřejmým příznakem probíhajícího všeobecného ochlazení. Kruté zimní mrazy, jarní povodně a suchá léta způsobovaly neúrodu – jejím důsledkem jsou podvýživa a epidemie. K dalšímu vrcholu teplého období došlo mezi lety 1000 - 1300.

Za jistou indicii zhoršení klimatu by mohla posloužit topografie sídliště z období raného středověku. Nejstarší raně středověkou osadu v lokalitě Turnov – Maškovy zahrady nacházíme v nivě řeky Jizery. Sídliště ze střední doby hradištní v Přepěřích u Turnova bylo již situováno výše na terasu Jizery. Osada v prostoru rozvodny v Přepěřích (8.-9. stol.) leží již ve vzdálenosti téměř kilometr od řeky Jizery při menších vodních tocích. Tento posun mohl souviset s nepříznivou povodňovou situací.

Jan Prostředník

Letecký pohled na lokalitu v části Přepěř v době výzkumu.

Pekařovy ceny za rok 2010 a 2011 uděleny

Pekařovu cenu pro mladé historiky do 35 let každoročně vyhlašuje a uděluje Sdružení historiků České republiky společně s Pekařovou společností Českého ráje. Za rok 2010 (v 9. ročníku soutěže) se stal jejím laureátem PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D. z Historického ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V silné konkurenci deseti velmi kvalitních soutěžních historických titulů získala prvenství jeho práce Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I. Tuto rozsáhlou monografii (682 s.) s modelovým příkladem dvou šlechtických rodů usazených v Čechách, které prostřednictvím své dvorské kariéry zasáhly do rakouské politiky císaře Leopolda I., vydala Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích jako 11. svazek edice Monographia historica v roce 2009. Pro Jihočeskou univerzitu jako vydavatele je to už třetí z dosud udělených Pekařových cen.

V jubilejním 10. ročníku soutěže (rok 2011) byla Pekařova cena udělena Mgr. Pavlu Pumprovi z FF Masarykovy univerzity v Brně za knihu Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách, jejímž nakladatelem byla Matice moravská v Brně. I v tomto případě se jedná o rozsáhlou práci (421 s.), která na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století představuje farní organizaci jako institucionální oporu závěrečné fáze pobělohorské rekatolizace v Čechách. Vítězové obou soutěžních ročníků převzali prestižní Pekařovu cenu na slavnostních valných shromážděních Sdružení historiků České republiky v roce 2011 v Praze a v Ostravě.

Jitka Petrušková

Osvětim, Březinka: Holocaust mladýma očima

Velmi zajímavá výstava nás čeká v druhém čtvrtletí roku. Studenti turnovského gymnázia se nechali inspirovat školní exkurzí, která je zavedla na místa nejsmutnější - do koncentračních táborů druhé světové války. V několika studentech zanechala exkurze natolik výrazný dojem, že se pokusili vyjádřit jej uměleckou cestou - pomocí fotografií, kreseb, plastik či textů. A právě tato díla budou sami instalovat ve výstavním sále muzea pod vedením Aleny Novotné. V příštím čísle přineseme podrobnější informace o autorech a celém projektu. Výstava bude zahájena 29. března 2012.

-ak-

TURNOV 1785-2020 ANEB PROMĚNY MĚSTA

Do 29. ledna bude ve výstavním sále muzea k vidění výstava o stavebním vývoji města Turnova. Její ozdobou je rozměrný model města, který vytvořil muzejní výtvarník Tomáš Štefánek podle podkladů historika Davida Marka. Požádali jsme Davida o pár informací o tom, jak model vznikl.

Když jsem před třemi lety nastoupil do turnovského muzea jako kurátor fondů historie a archivu, zůstal mi po mých předchůdcích závazek v podobě započatého modelu města Turnova. Jednalo se o základovou desku o rozměrech 2500 x 900 mm, kterou vyhotovil semilský modelář František Palka. Ten pečlivě přenesl vrstevnice povrchu města v měřítku 1:632 na plochu budoucího modelu. Mně se tak dostal do rukou „polotovár“ s několika vyvýšeninami a malou a velkou Jizerou. Přemluvil jsem Tomáše Štefánka, který se uvolil, že model dokončí a přenesle stovky baráček a stodol na zatím poněkud smut-

Tomáš Štefánek při práci.

nou plochu. Možná, že kdyby věděl, co ho čeká, vše by si lépe rozmyslel. Každopádně jsme se domluvili a zhruba v květnu začali intenzivně pracovat na modelu města Turnova k roku 1785, k němuž známe přesný počet domů ve městě.

Základem pro vznikající model bylo studium materiálů dostupných ve Státním okresním archivu v Semilech, ve spisovně města Turnova a samotném turnovském muzeu. V archivu se jednalo především o dokumenty z konce 18. a z 19. století. V městské spisovně je pak uložena stavební dokumentace k jednotlivým domům ve městě - přehledně uspořádána dle čísel popisných. Dokumenty uložené v našem muzeu jsou především obrazového charakteru, který ve zmíněných dvou institucích téměř úplně chybí.

Pro přesné zastavení ulic a parcel jednotlivých domů na modelu bylo nutné určit mapu, podle které budeme pracovat. Nejvhodnější se zdála být katastrální mapa stabilního katastru, která byla pro Turnov vyhotovena roku 1843. Sice se jednalo o mapu vzdálenou téměř šedesát let od námi sledovaného období, ale stále to bylo nejbližší ze všech dostupných. Zvláště přesně stanovené měřítko, které je dodnes platné u používaných katastrálních map (1:2880), rozhodlo a my jsme mohli už poměrně snadno veškeré rozměry ze zmíněné katastrální mapy přenést do našeho měřítka (1:632) - překreslení uličních čar a parcel jednotlivých domů.

Striktně jsme se ovšem mapy držet nemohli, protože jsme už věděli, že řada domů v letech 1785 - 1843 byla přestavěna. Na druhou stranu jsme se mohli téměř beze zbytku držet směru jednotlivých ulic a tvaru parcel domů - ty zůsta-

ly cca v 90 % nezměněny. Mapy stabilního katastru jsou barevně provedené: okrová barva značí role (pole), šedé jsou lesy, sytější zelené zahrady a parky, zelené louky, světle zelené pastviny, karmínové (růžové) barvy jsou zděné budovy, kamenné mosty, jezy a silnice, v tmavém odstínu téže barvy jsou významné stavby (především radnice, další úřední budovy nebo kostely), žlutě vyvedeny jsou dřevěné budovy, mosty a jezy, hnědé jsou cesty a modré vodní toky a plochy. V bílé barvě jsou ponechány dvory a nádvoří, veřejná prostranství a půda, kterou nebylo možné obdělávat, např. kamení. Když tímto způsobem odcitujeme legendu ke stabilnímu katastru zdá se, že podoba města se může poměrně snadno zrekonstruovat - především hmota, ze které jsou domy vystavěny: tj. růžově vyznačená stavení mají být z kamene a domy vybarvené žlutou barvou by měly být postaveny ze dřeva. Tak snadné to bohužel není. V řadě případů jsme se dostali do situace, že dům na mapě stabilního katastru byl vybarven růžovou barvou, tj. měl být kamenný, ale my jsme s jistotou věděli, že se jednalo o dům vystavěný ze dřeva. Snad stačilo, aby dům měl kamenný, tj. nehořlavý komín a „dostal“ růžovou barvu, nebo byly parametry barevnosti ještě trochu jiné. Důležitou roli sehrály jistě také požární řady Josefa II. vstupující v platnost právě v období konce 18. století a řada roubených domů se tzv. oblékla do kožichu a nabíla vápnem - od kamenné stavby k nerozeznání. To je kupříkladu z části i případ budovy našeho muzea. Každopádně nešlo slepě sledovat mapu a přenášet ji do formy 3D modelu.

Sběr informací k podobě města byla jedna věc a samotná realizace modelu věc druhá. Nezbyvá, než opět poděkovat našemu výtvarníkovi Tomáši Štefánkovi, který si s jeho výrobou dal opravdu záležet a v šibeničním termínu cca čtyř měsíců vyrobil městečko s více než pěti sty stavbami a stavbičkami, bezpočtem stromů a keřů, poli a dalšími nezbytnostmi. Upozornit musíme na veškeré detaily, které často člověk ocení pouze při důkladném pohledu a v řadě případů s brýlemi nebo ještě lépe s lupou.

Model města bude po skončení výstavy přemístěn do stálé expozice historie.

David Marek

STOLETÉ JUBILEUM TURNOVSKÉ TISKÁRNY MÜLLER A SPOL.

Zakladatelem firmy Müller a spol. se stal v roce 1911 turnovský obchodník Václav Müller. Od Jana Sluky zakoupil stávající turnovskou tiskárnu a její odborné vedení svěřil svému společníkovi, tiskaři Josefovi Janků. Prvním úspěchem nového podniku byla spolupráce

budova v Jičínské, dnešní Dvořákově ulici) a mohl využívat právě získané nakladatelské koncese. Dalšími zákazníky firmy se vedle J. Otty stala řada významných pražských nakladatelství – Sfinx, Družstevní práce, Melantrich, L. Kuncič, F. Topič, Sympozion a další. V Tur-

ho. Její druhé vydání přinesl válečný rok 1944 se slovním doprovodem Zdeňka Wirtha. Tétož autora textu ve společnosti Josefa Pekaře najdeme i v tiráži druhého slavného titulu „Český ráj v barevných dřevorytech Karla Vika“, který vydali u Müllerů v roce 1930. Pak přišly na řadu barevné dřevoryty Josefa Váchala a hned po válce v roce 1946 Vikova nejrozsáhlejší práce „Slovensko“. Soubor 127 Vikových barevných dřevorytů doprovodila citlivým textem Anna Horáková-Gašparíková.

Uznání za nakladatelsky odvážný počín si Müllerova tiskárna zaslouží za založení literárního časopisu SEVER A VÝCHOD, jehož první číslo vyšlo v březnu roku 1925. V redakčním kruhu se sešli spisovatelé Josef Knap, Václav Prokůpek, František Křelina a odpovědný redaktor Jan Knob. Prvním z básníků, kterému redakce udělila slovo, byl celým redakčním kruhem uctíván Fráňa Šrámek. Jeho jméno je na prvním místě ve výčtu více než stovky autorů, kteří se na stránkách časopisu v průběhu šesti ročníků prezentovali svými (většinou debutantskými) pracemi. Řada z nich se později zapsala mezi nejzvučnější jména české literatury. Je to procházka mnoha literárními směry a několika generacemi. Každé nové číslo časopisu mělo pro své čtenáře navíc dárek v podobě samostatného grafického listu. Současně s časopisem vznik-

la i samostatná literární edice SAV, ve které vyšlo čtyřicet devět knižních titulů současných domácích i zahraničních autorů.

Ještě jeden časopis spatřil světlo světa v Müllerově tiskárně – byla to Radostná studánka, vydávaná pro dětské čtenáře jako vlastivědný sborník v letech 1939 až 1943, kdy byla okupační mocí zastavena. Do čela redakce se znovu postavil Jan Knob a řada odvážných turnovských učitelů. Mezi výtvarníky najdeme dvě další známá turnovská jména – Karel Vik a Karel Kinský. Bez nadsázky lze říci, že Radostná studánka ovlivnila ve vztahu k rodnému kraji celou válečnou generaci žáků turnovských škol.

Firma Müller a spol. se už před válkou vypracovala v jednu z nejvýznamnějších českých tiskáren, která mimo pražské centrum spoluformovala grafickou podobu české moderní knihy a bibliofilie. Její značka zaručovala kvalitu a řemeslně dokonalou práci. Historie firmy Müller a spol. a její dobrá pověst provázela po roce 1948 i její nástupnickou firmu – Severočeské tiskárny Liberec a tvoří první bohatou kapitolu historie dnešní firmy Unipress Turnov. Pokud chcete o tomto „kusu“ turnovské historie vědět víc, otevřete si publikaci Vlastislava Hnízda „100 let turnovského knihtisku“, kterou k tomuto významnému jubileu vydává právě Unipress.

Jitka Petrušková

s pražským nakladatelstvím J. Otty, pro které se u Müllerů tiskla řada zajímavých titulů (např. Spisy Aloise Jiráska). V březnu 1923 převzala Müllerova tiskárna vydávání Hlasů pojizerských, které se pod názvem Listy pojizerské staly nejrozšířenějšími novinami regionu. V roce 1926 se Müllerovi podíleli na vzniku Klubu moderních nakladatelů Kmen. Od roku 1927 řídili tiskárnu a nakladatelství synové Václava Müllera – Zdeněk (1901-1982), odborně vzdělaný tiskař, a Václav (1897-1959), pověřený administrativním vedením firmy. Závod byl zmodernizován a rozšířen (nová

nově se tiskly svazky významných literárních edic, jakými byl např. Evropský literární klub.

To byl výsledek zvýšené péče o řemeslnou kvalitu tiskařské práce, kterou si vynutil zejména tisk barevných dřevorytů Karla Vika. Právě spolupráce s tímto turnovským malířem a grafikem, kterému se později dostalo čestného titulu „Mistr barevného dřevorytu“, přinesla Müllerově tiskárně největší ohlas a zasloužené uznání laické i odborné veřejnosti. „Pražba v barevných dřevorytech Karla Vika“ vyšla u Müllerů poprvé v roce 1928 s textem Františka Táborské-

MEZINÁRODNÍ VÝTVARNÝ SALON

Dokončení ze str. 1

V současné době se organizaci přehlídky na české straně věnuje Středisko pro volný čas dětí a mládeže Žlutá ponorka a turnovské muzeum zajišťuje její prezentaci výstavou ve svých prostorách, kde máte možnost vidět vybrané a oceněné práce uplynulého ročníku. Pestrá paleta krásných dílek své diváky určitě nezklame. Svět dětské fantazie a barev vás zavede do tajemné krajiny mládí. Součástí letošní výstavy je také prezentace projektu, který se salonem úzce souvisí. Mezinárodní výtvarný workshop dětí a mládeže Turnov – Jawor 2011 se uskutečnil v září v Sedmihorkách a zúčastnili se ho vítězové a ocenění z minulých ročníků Výtvarného salonu. Čtyřdenní akce byla naplněna různorodými výtvarnými činnostmi. Autorem a realizátorem projektu byla Bc. Lada Capoušková, ale na přípravě a realizaci programu

se podílely ještě další dvě lektorky MgA. Alice Maráková Hilmarová (absolventka pražské AVU) a Renia Kostulská (lektorka výtvarných kurzů JOK v Jaworu). Děti si v rámci workshopu zkusily vyrobit vlastní ruční papír, tvořily svůj portrét a jméno z přírodnin, v mezinárodních týmech konstruovaly kinetickou instalaci pro Lesní duchy,

kreslily portréty poslepu atd. Díky krásnému počasí jsme mohli většinu výtvarných činností realizovat venku v půvabné podzimní krajině Českého ráje. Příjemně komorní skupina šestnácti účastníků (osm dětí z Čech a osm z Polska) měla dostatek prostoru a příležitosti ke vzájemné komunikaci. Vzniklo tak spoustu zajímavých prací, které máte mož-

nost na výstavě shlédnout spolu s fotografiemi z workshopu. Celý projekt Salonu je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj prostřednictvím Euroregionu Nisa, Evropská unie „Překračujeme hranice“ a dotačního fondu Libereckého kraje. Výstava ve výstavním sále muzea potrvá od 9. února do 18. března.

Lada Capoušková

BAŽANT V NOVÉM

Už několikrát jsme vás v našem časopise informovali o opravě historické budovy zájezdního hostince U Bažanta, ve které dnes sídlí kanceláře muzea. V lednu 2011 připravila firma Profes projekt projekt na stavební úpravy a Petr Šída zpracoval stavebně historický průzkum. V dubnu byla ve výběrovém řízení vybrána

firma Reopa s. r. o., která 1. června 2011 zahájila práce. Dům čp. 70 byl pod dohledem památkářů uveden do podoby z konce 19. století. Náklady na opravu domu činily 2,6 milionů korun, přičemž město Turnov z prostředků Ministerstva kultury přispělo částkou 1,1 milionu, stejnou částku přidal Liberecký kraj a zbývajících 400 tisíc korun jsme uhradili z vlastních prostředků.

Za tyto peníze se budova dočkala nových dřevěných oken a dveří, vyrobených dle původních historických vzorů, byly obnoveny klenebné oblouky nad několika dveřmi v interiéru, které byly po

desetiletí zazděné, z několikapaterových renesančních sklepů byly vyklizeny stovky kilogramů suť a byly odstraněny betonové podlahy v přízemí, takže budova může opět volně dýchat (od toho si slibujeme vyřešení problémů s vlhkostí), a v neposlední řadě byla provedena nová fasáda světle pískové barvy. Spolu se žlutými okny působí nyní celý objekt křehčeji a lépe vyniká jeho barokní краса.

Celá, více než půl roku trvající oprava byla náročná nejen pro řemeslníky, ale i pro nás - zaměstnance muzea, protože jsme museli fungovat v rozkopaných kancelářích a chodbách. Občas to bylo opravdu trochu moc, ale když vidíme výsledek, na prožitě útrapy rychle zapomínáme. Je to potřeba, protože další fáze oprav nastane v příštím roce, kdy by měla být opravena střecha a restaurována sochařská výzdoba, která se bez tohoto zásahu již déle neobejde. Stávající střešní krytina domu je provedena z měděného profilovaného plechu. Do něj byla dodatečně vsazena střešní okna pro nové kanceláře. Střecha není odvětrávána, střešními okny zatéká voda a krov je napaden tesaříkem. V roce 2012 by měla být střešní okna odstraněna a nahrazena jednoduchými pultovými vikýři a střechu pokryje břidlice.

Alžběta Kulíšková

NEJSTARŠÍ NÁVŠTĚVNÍK

V dubnu 2010 se v rámci terénních praxí studentů archeologie hradské univerzity pod vedením PhDr. et Mgr. Petra Šídy, Ph.D. uskutečnil revizní výzkum skalní dutiny Dvojitá brána u Rohlin. Lokalita byla známa od ledna 1947, kdy zde tehdejší studenti semináře profesora Jana Filipa z UK Lumír Jisl a František Prošek vykopali sondu do sedimentární výplně jeskyně (Jan Filip tehdy dokončoval monumentální dílo Nejstarší dějiny Českého ráje a potřeboval doplnit vědomosti o využívání jeskyní v naší skalní oblasti). Revizní výzkum z dubna 2011 spočíval v opětovném vynesení sedimentů a prosetí výplně Jislovy a Proškovy sondy. Sonda byla rozšířena o cca 10 cm a hlavně byla prohloubena až na podloží, kam se archeologové v roce 1947 nedokopali. Z překopané sedimentární výplně byly při prosívání zachráněny zlomky keramiky, štípané kamenné nástroje a kosti, které kolegům v roce 1947 unikly. Při rozšíření byla znovu dokumentována stratigrafie – sled vrstev, která spolu s nalezenými artefakty svědčí pro využívání skalní dutiny v době bronzové a pozdní době kamenné. Na dně sondy, kam se v roce 1947 archeologové nedokopali, se nacházel sídelní horizont ze střední doby kamenné – mezolitu. Z vyvenčeného sedimentu i ze dna sondy byly vedle kamenných nástrojů zachráněny také zlomky lebky a zub. Podle určení antropologa RNDr. Vítězslava Kuželky z Národního muzea jde o lidské kosterní pozůstatky s největší pravděpodobností dvou jedinců: 15 – 20 letého a 40 – 60 letého. Mezolitický sídelní horizont byl opět jednoznačně datován radiokarbonovým datem do intervalu před 5711 – 5571 roky a paleobotanická analýza také potvrdila tuto dataci. Jedná se o nález nejstarších lidských pozůstatků ve zdejších skalách.

Jan Prostředník

ČESKÁ HYMNA JINAK?

Když v roce 1918 vznikla samostatná Československá republika, objevila se rázem spousta záležitostí k řešení. Mezi jinými vyvstal i důležitý úkol vybrat novému státu národní hymnu. Jak to dopadlo, všichni dobře víme – píseň Kde domov můj patří k nejkrásnějším hymnům na světě (mimořádně je jednou z mála, které nemají vojenský nebo politický charakter).

Návrhů na hymnu ale samozřejmě bylo více. Jednu z verzí má na svědomí i rodák z Paceřic u Turnova – hudební skladatel Otakar Bradáč. Hymnu vydal tiskem ve vlastním nákladu a s věnováním národu. Podle dobové informace z novin byla skladba docela úspěšná, hrály ji posádkové hudby v mnoha českých městech. Na ukázkou uvádíme alespoň první z pěti slok, v případě zájmu je možné přijít si celý text i s notami pro

hudební doprovod prohlédnout do studovny muzea.

„Krásná naše domovino andělským nám rájem buď!“

Duše žářem necht' se vznítí, dechem lásky dme se hrudí.

V bratrské té zemi ráje věčný máj se zelená, tobě k štěstí, tobě k slávě vlasti milená.“

Alžběta Kulíšková

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

ul. Studentská čp. 1727 • tel./fax: 481 321 180 • 602 364 436
www.barvyturnov.cz • e-mail: info@barvyturnov.cz

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika - kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika - to všechno můžete zakoupit ve Skálově ulici 66 (otevřeno ve všední dny od 13.30 do 17.30 hodin)
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře – využijte e-shop na stránkách **www.drings.cz**

ŠIMÁKOVA STEZKA

V tomto čísle opět zavítáme do depozitáře historie, ze kterého jsme si představili už několik zajímavých sbírkových předmětů. Zdá se však, že depozitář je bezedný, a proto do něj nahlédneme i tentokrát.

Představíme si zdobnou železnou ceduli s nápisem Metelkovy sady, pod níž je vymalován turistický ukazatel Šimákovy stezky, která vede z Turnova na Kozákov. O tom, proč jeden z městských parků nese jméno po učiteli, kar-

tografovi a politikovi Jindřichu Metelkovi, přineseme informace v příštím čísle, nyní nás totiž zajímá uvedená Šimákovy stezka. V muzejních fondech jsme k ní našli několik informací.

Je samozřejmě jasné, že stezka nese jméno Josefa Vítězslava Šimáka, turnovského rodáka, historika a profesora českých dějin na pražské univerzitě. Dozvěděli jsme se ale, že stezku vybudoval a v létě roku 1928 představil veřejnosti Klub českých turistů.

Zachovala se nám pozvánka na slavnostní koncert k otevření stezky, který se konal 19. srpna toho roku v Sokolovně.

Stezka začínala v Metelkových sadech, kde byla umístěna i naše cedule. Nevíme však, jak dlouho. Na pozdější fotografii (ovšem nedatované) je vidět, že začátek stezky už zdobí cedule jiná. Nicméně už od počátku stezka začínala za cedulí průchodem velkou pergolou s květinami. Značky dále vedly turisty přes Šetřilovsko do Záholic a Betlémských skal. Klokočskými průchody šli do Klokočí a pokračovali přes Vesec po prackovské silnici až k úbočí Kozákovy, kde zahájili náročné stoupání. Odměnou bylo několik nádherných vyhlídek do okolní krajiny, a kdyby byla stavba Riegrovy chaty dokončena včas, mohli se na vrcholu i občerstvit. Aby mohla být stezka vybudována, muselo proběhnout jednání s mnoha majiteli pozemků, přes které vedla. Všichni ochotně (a zdarma) vyhověli. V novinách bylo uveřejněno vyjádření jedno-

ho z nich „byli bychom špatnými občany našeho kraje, abychom také nepřispěli pro turistiku Českého ráje!“

I dnes si můžete stejnou cestu projít, je značená červeně a přesto, že krajina prodělala jisté změny, nádherné výhledy vás uchvátí stejně jako naše předky.

Alžběta Kulíšková

STALO SE PŘED STO LETY: LEDEN - BŘEZEN 1912

9. ledna byli slavnostně oddáni v chrámu Panny Marie v Turnově slečna Narcisa Kolihová, majitelka první elektrárny v Turnově, a pan inženýr Zdenko Možný. * Městská rada upravila vyhláškou jízdu na saních ve městě. Povoleno bylo využívat ulice 5. května, Hlubokou a Soboteckou od 20.00 do 22.30 hodin. Poté bylo nutné dodržovat noční klid. Sjíždět se mohlo po levé straně Hluboké ulice (vedle lékárny – dnes knihkupectví), nahoru pak po pravé straně (podél hotelu Slávie). Sáňky musely být vždy mimo chodník a zapovídalo se pískání či křičení.

* Následkem panující slintavky a kulhavky bylo zakázáno pořádání hovězích a vepřových trhů v Turnově. * Sportovní Klub otevřel 13. ledna pro veřejnost kluziště zřízené v prostoru tenisových kurtů (mezi mosty - dnes sportoviště oddílu házené) na ploše 2.400 m². Ke zřízení ledu bylo použito starých hadic sboru dobrovolných hasičů a zvláště bylo zdůrazněno, že v žádném případě nebyla využita voda z městských hydrantů. * Na poslední dny masopustu připravil jízdní odbor Sokola v Tur-

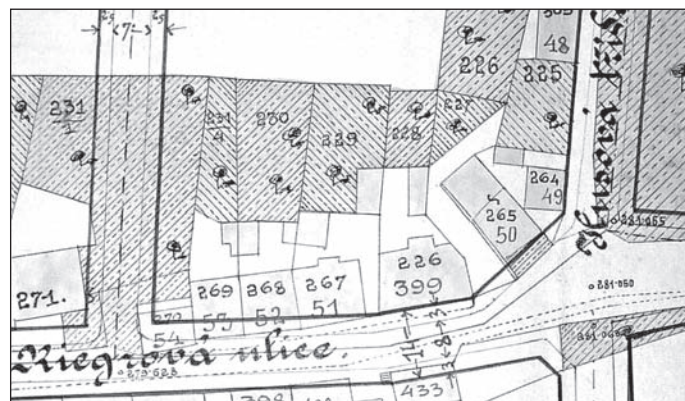
nově humoristický večer konaný v Sokolovně, ke kterému získal jako účinkující celé „Akademické salonní a kabaretní sdružení Červená sedma“ z Prahy.

* V obecním zastupitelstvu se řešilo, zda by měla městská stráž obdržet také střelnou zbraň - rozhodnuto, že při noční službě budou mít strážníci zbraň k dispozici, přes den pouze v nutných případech. Na téže schůzi požádal hruboskalský sládek Karel Řezníček o udělení hostinské koncese v do-

mě čp. 137 (Korunní princ) a Josef Flanderka požádal o rozšíření své koncese v domě čp. 336 na výčep lihovin (dnes pivnice V Zátáčce). Obě žádosti byly nakonec příznivě vyřízeny. Na zastupitelstvu se dále projednávala parcelace pozemku naproti Karlu IV. na stavební místa. * Manželé Konejlovi město žádali o změnu projektované regulační čáry od domu čp. 54 v Riegrově ulici (5. května) směrem k budově Chlapecké školy. Dle zamýšleného plánu měla být

vytvořena ulice mezi domy čp. 53 a 55 přes dnešní park směrem k budově Chlapecké školy, čímž by musel být dům čp. 54 odstraněn. Žádost manželů Konejlových byla sice zamítnuta (zdůrazněno, že regulační plán má být striktně dodržován, neboť udělali by výjimku jednou, museli by i příště), ale k realizaci nové uličky přesto nedošlo (viz obrázek). Dům čp. 54 byl nakonec odstraněn o pár let později. * Jak uveřejnily americké časopisy, rozhodla bankovní firma Morganera vhodit do moře šest milionů pytlů kávy z toho důvodu, že nadúroda loňského roku by zákonitě musela kávu zlevnit. Vše se stalo s vědomím brazilské vlády. * Okresní hejtmanství bylo požádáno o zřízení závor na železničním přejezdu (u dnešní zastávky Turnov – město) poukazuje na řadu neštěstí, která se zde odehrála. * C. k. ministerstvo veřejných prací odměnilo uznáním pana profesora Josefa Varcla za provedenou figurální výzdobu vestibulu nové jubilejní budovy odborné školy v Turnově.

Připravil: **David Marek**

Pohled na část regulačního plánu města z roku 1908 s úpravami z roku 1916. Prostor dnešní ulice 5. května (dříve Riegrovy) a ústí Husovy ulice. Dřevěný dům čp. 54 měl podle původního plánu z roku 1908 ustoupit zamýšlené ulici směřující k Chlapecké škole.

MUZEUM ČESKÉHO RÁJE: ZIMA - JARO 2012

GALERIE

* **Do 29. ledna 2012:** Vánoční cukrování aneb cukr, med a čokoláda – sladká vánoční výstava.

* **9. února - 29. dubna:** Co nově-

ho pod zemí? Výstava o minulosti planety Země.

VÝSTAVNÍ SÁL – III. PATRO

* **Do 29. ledna:** Turnov 1785-2020 aneb Proměny města – výstava

o stavební historii a současnosti.

* **9. února – 18. března:** Mezinárodní výtvarný salon dětí a mládeže Jawor – Turnov 2011.

* **29. března - 13. května:** Osvě-

tim, Březinka - Holocaust mladýma očima.

DLASKŮV STATEK

* **Sobota 11. února:** Masopust držíme.

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA AKTIVITAMI MUZEA NA PODZIM A V ZIMĚ 2011

PODZIM PLNÝ DÍLEN. Loňský podzim znamenal opravdový zářeh pro muzejní lektorku Terezu Nemethovou. Pod jejím vedením se totiž uskutečnily v Kamenářském domě troje interaktivní dílny, které trvaly celých dvacet pět dní. Většina termínů muzejních dílen je rezervována pro školy, a tak tomu bylo i tentokrát – dílny navštívilo téměř 1400 dětí z turnovských škol i z okolí. V několika víkendových dnech, kdy se dílny otevřely i široké veřejnosti, si cestu k nám našlo přes 500 návštěvníků!

A co se mohli malí i velcí návštěvníci naučit? V čokoládové dílně se seznámili se způsobem tvorby bonbónů z čokolády. Čokoládové polotovary rozežívali a nalévali do forem, následně zdobili a nakonec si vyráběli ozdobné obaly, aby z bonbónku mohla být ozdoba na stromček nebo dárek pro někoho blízkého. Úspěch čokoládové dílny byl tak veliký, že jsme se rozhodli ji v příštím roce uspořádat znovu. Od vánočního tématu vzdálenější byla dílna, ve které se pod vedením řezbářského mistra Zdeňka Bukáčka vyráběly dřevěné panenky.

K Vánocům jsme se opět vrátili ve zvykoslovné dílně, kde se vyráběly ozdoby a dekorace spojené s tradičními zvyky našich předků. Mezi ně patřily vrkoče, polazy a světy. Hotové výrobky si všichni odnášeli s sebou domů, jistě tedy ozdobí nejen jeden turnovský vánoční stůl. Všichni účastníci se mohli blíže seznámit s těmito předměty také prostřednictvím muzejních pracovních listů, které popisují jednotlivé předměty a doplňují je o symbolické pojetí v lidové kultuře. Nejste-li si jisti, jaké předměty se skrývají pod uvedenými starodávnými názvy, nezbyvá než se přijít podívat na dílnu v příštím roce, nebo se zeptat dětí ve svém okolí, zda zrovna ony nebyly mezi účastníky našich dílen. **Tereza Nemethová a Alžběta Kulíšková**

Horními dvěma snímky se ještě vracíme k vernisáži výstavy na téma Čokoláda (10. listopadu) a čokoládovým dílnám. Další snímky jsou z vernisáže a z výstavy o proměnách Turnova (na vernisáži 13. října vystoupil i Pěvecký sbor A. Dvořák - na snímku dole).

NAVŠTIVTE NÁŠ MUZEJNÍ OBCHOD

- * široká nabídka drahokamů z celého světa
- * šperky z českých granátů i dalších drahokamů
- * šperky ze zlata, stříbra, chirurgické oceli
- * šperky z originální skelné kompozice
- * repliky historického skla
- * upomínkové předměty, mapy a publikace

Muzeum Českého ráje, Skálava 71, Turnov, přízemí před pokladnou

Otevírací doba obchodu:

Út - Pá 9.00 – 16.00

So - Ne 9.00 – 12.00; 13.00 – 16.00

Muzejní čtvrtletník. Vydává Muzeum Českého ráje v Turnově, Skálava 71, 511 01 Turnov, tel. 481 322 106, fax: 481 325 277, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz. Vydávání povoleno MK ČR - E 15658 (ISSN: 1801-4054). Odpovědná redaktorka Mgr. Alžběta Kulíšková, tel. 481 322 106. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o., Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411, 481 319 139, fax 481 322 097, e-mail: tiskarna@unipress.cz, sazba vydavatel, grafická úprava PCH. Pokud se vám náš časopis líbí, můžete využít i možnosti nechat si jeho jednotlivá čísla zasílat poštou. Své požadavky zasílejte na adresu Muzea Českého ráje nebo na e-mail: kuliskova@muzeum-turnov.cz. Uzávěrka tohoto čísla byla 16. prosince 2011.